

FYR-samling 21-22. mars

Hildegunn Støle

Lesesenteret

Struktur:

- C. 45 min + spørsmål
- Hvorfor og hvordan FYR?
- Lesing
- Lesestrategier: dømme
- Konkret opplegg med lesestrategier
- Nettsteder for deling av NyGiv-opplegg (ikke YF-retta) = idébank også for FYR-lærere

Gand vgs

Hvorfor yrkesrette?

- Motiverende for elevene – forhåpentlig
- Sammenheng mellom fag er bra – det gjør læring lettere.
- Lærer-elev-relasjon viktig for læring.
- Mål: mindre frafall i vgs (YF)
- Gjør lærerlivet dynamisk – ikke ett år er likt på en yf-skole. Ingen kan "snu bunken" på YF!
- YF-klassene bør kun være 15 også i fellesfagene

Problem?

- En del av klassen skal kvalifiseres for å velge 3.påbyggår og få studiekompetanse.
- Hva er *relevant*? Norge har flere studenter enn noe annet land, mao. er dikt-analyse relevant læring for veldig mange vgs-elever.
- Kvalifikasjon til fagbrev er bra, men ikke nok
- -> følger for organiseringen?

UiS

Lesing er

- Avkoding og forståelse
- En ferdighet som stadig utvikles og som bedres gjennom mengde-trening
- Et redskap for læring
- På YF har man mange elever som ikke nyter å lese, men som skal lære et fag:
-> "lesing er et nødvendig onde"
- Er det for seint med trening? (*Grunnlaget for læring legges i grunnskolen*, T. Nordahl 12.3.12)

Å lese fagtekst fra YF

- Det gjøres ofte i skolen: Lærebøker er fagtekst
- YF-fagtekster kan gi en ny start: motivasjon...
- ...men kan også være vanskelig!
- Dele erfaring med programfaglærer?
- **Lære opp elevene til å bruke strategier sjøl**
med fagtekst som eksempel

Valg av tekst

- Lesestrategier kan brukes på alle typer tekst, selvsagt også fagtekst
- **Programfaglærersamarbeid!**
- Norskfaglige mål skal også dekkes
- Yrkesfaglærers ansvar at elevene lærer programfag-teorien
- En god programfaglærer bør også bruke lesestrategier.

Skriving på tvers

- Skrivning skjer i mange fag:
Programfaglærersamarbeid!
- Lærings(b)logg (legges til andre timer enn norsk?)
- Yrkesfaglig skriftlig oppgaver: arbeidsrapport, instruksjon, sikkerhetsplakat
- Skriftlig sammendrag av programfagtekst
- Presentere kapitler med læringsopplegg for hverandre
- Skrivesenteret:
<http://www.skrivesenteret.no/nyhet?a=yrkesretting-av-norskfaget&b1=yrkesfag&b2=Yrkesfag>

Kompetansemål

- **Vg2 YF, muntlige tekster:**
- *Mestre ulike muntlige roller...*
- *Bruke fagkunnskap fra ulike fag...*
- **Vg2 YF, skriftlige tekster:**
- *Mestre ulike skriveroller...*
- **Vg2 YF, språk og kultur:**
- *Hente, vurdere og anvende fagstoff fra digitale kilder...*
- (lesestrategier er et kompetansemål i 10.klasse)

Forskning på faglesing

- **Forberedelse** på innhold i fagteksten
- **Hensikt** med å lese
- **Gjenlesing** av det som er uklart
- **Oppsummering**
- **Vurderer** egen forståelse kontinuerlig

Basert på studie av 15 forskere, Wyatt og Pressley m.fl. (1993), gjengitt i Mossige: *Fagbok i bruk i alle fag*. S. 14.

lesestrategier

- Førlesing: BISON, begreper, tankekart, diskusjon, skjema (5-15 min avhengig av tekst, klasse, metode)
- Lesing: Lærer/høytlesing, i par/gruppe eller individuelt, med gul lapp, med skjema, med markørpenn eller digital markering
- Etterlesing: diskusjon, tokolonne-notat, etterfylle VØL-skjema, oppgaver, logg

FØRLESING

- Skape horisont og lette lesing, samt forståelse for hvorfor. Knagger - repetere fra tidligere.
- **BISON** – tekstoverblikk sammen
- **Tankekart** - på tavla: tittel eller et stikkord fra teksten
- **Tokolonne-notat** – gå gjennom oppgitte stikkord før lesing
- **VØL-skjema** (Vet, Ønsker, Lært) før og underveis
- **Begrepsnotat** – oppgi første ordet og la elevene fylle inn resten mens de leser

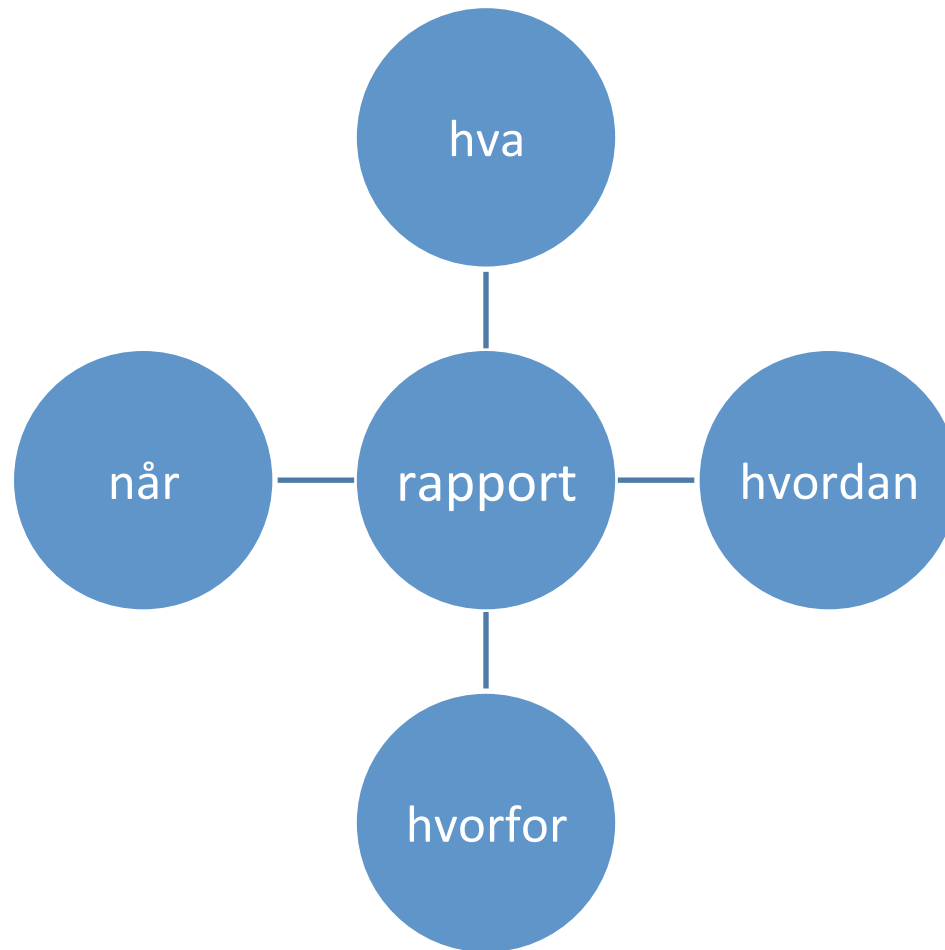
BISON-eksempel

- B = bilde
- I = innledning
- S = slutten/
sammendrag
- O = overblikk/
overskrifter
- N = NB-ord

Paal Kevin Kvarekvål Donovan tar Bachelor i sykepleie ved Lovisenberg Diakonale Høgskole gjennom militæret.

Tankekart-eksempel

Tokolonne-notat

Kommunikasjon i helsefag	Forklar med egne ord
Kommunikasjon	
Roller	
Kroppsspråk	
Dobbeltkommunikasjon	
Fagspråk	
Taushetsplikt	

VØL-skjema

VET	ØNSKER	LÆRTE
Kroppsspråk Fagspråk	Roller Taushetsplikt	Kommunikasjonsmodellen: sender-budskap-mottaker, medium Dobbeltkommunikasjon Mange roller i ulike situasjoner, eks: elev, venn, datter.... Taushetseklæring, kontrakt. Taushetsplikt er viktig!

LESING

- FELLES: Lærer leser for klassen - stopp og diskuter nye begreper og/eller viktige ord
- Elevene kan bruke notat-teknikker som markering, gule lapper, kolonne-notat
- Høytlesing skåner de svake og usikre i begynnelsen
- Lære notatteknikk

LESING

- PAR: Elever leser i par (2-3) for hverandre
- Bytt ved avsnitt
- Diskuter og noter stikkord etter avsnitt
- For eksempel i skrivebok, i skjema eller på gule lapper*

*Ellen Heber: *Fagbok i bruk i alle fag*. S.28.

LESING

- GRUPPER: Ei gruppe leser lengre deler av en tekst, blir enige om stikkord fra hvert avsnitt og en oppsummering (alle må skrive)
- Andre grupper leser andre deler av kapitlet/ teksten på samme måte.
- Etter gjennomlesing deles gruppene og samles i nye grupper hvor hver skal presentere sin tekstdel for de andre (med notatene)

Lesing i gruppe forts.

- Gir også muntlig trening.
- Den ene fra hver gruppe er **eksperten** på sin tekst (som de andre ikke har lest)
- NB! Antallet deltakere må gå i hop, og de må kunne notat-teknikk allerede.

LESING

- INDIVIDUELT: Eleven leser alene
- Stopper ved avsnitt og markerer eller noterer
- Markering med tusj/farge på papirkopi eller markering med **farge** på skjerm.
- Notere på post-it (gule lapper)
- Notere begreper på skjerm/ark

ofte passer de samme strategiene individuelt og for par – vurder tid, støy, gruppe, type tekst

Markering i tekst:

stikkord og ukjente ord

Utdanning i militæret

Paal Kevin Kvarekvål Donovan tar **Bachelor** i sykepleie ved Lovisenberg Diakonale Høgskole gjennom militæret .

I motsetning til andre studenter trenger han ikke ta opp **studielån** eller jobbe ved siden av studiene. Han får **lønn**, mens han studerer.

- Jeg vil ikke si eksakt hva jeg tjener, men det er mer enn det månedlige beløpet et studielån gir.

Krigsskole eller sivil utdanning

Det er mulig å gjennomføre en **utdanning i militæret** ved å studere på krigsskolen eller ved å ta utdannelsen sivilt. Utdanningene som tas på Krigsskolen er primært militære utdanninger...

(Dette er en artikkel fra Utdanningsmagasinet som ikke lenger oppdateres. Dette er en arkivutgave)

Begrepsskjema

Liv Engen og Mette Bunting, *Fagbok i bruk* s. 30

Kan-ord	Kan kanskje-ord	Ukjente ord
Fagtekst		
	oppslagsverk	
	Innsikt	
		Kodingssystemet???
Konstruere		
		ervert

ETTER LESING

- Felles oppsummering: gjennomgang av stikkordene, begreper på tavla, gjennomgang av to-kolonne, dialog
- Lage tankekart. Ulike ord i ulike grupper: plakater. Tomme plakater – forslag fra klassen
- Er teksten egna som inspirasjon for norskfaglige skriveoppgaver?

Tankekart

- Vha XMIND:
- <http://www.xmind.net/>
- Gratis digitalt program for å lage tankekart
- Egnet til oppsummering av kunnskap etter lesing, ikke til førlesing.

- Tips fra NyGiv-lærer Svein Kåre Melbø

Norskfaglige oppgaver

- Skriv (eller presenter på annen måte) en sikkerhetsinstruksjon. Alternativ: instruks om taushetsplikt. Tenk deg at lærlinger er målgruppa. Par/Gruppe?
- Skriv en artikkel om utdanningsløpet ditt. Ungdomsskoleelever er målgruppa. Start i par, skriv ferdig individuelt.
- Drøft det yrket du har valgt – fordeler og ulemper for deg, for samfunnet. Tankekart i plenum. Disposisjon sammen.

Skrivehjelp

- I skriveprosessen trenger ofte eleven på YF ekstra hjelp.
- Igangsetting! Modellering.
- Det skriftlige skal som regel evalueres: klarér fra starten, og legg opp undervisningen deretter. (baklengsplanlegging)
- Avtale mål med klassen? Hva skal evalueres (denne gangen)
- Ta inn underveis: gi kort og konkret tilbakemelding, men ingen karakter. Karakter uten kommentar på sluttproduktet.

lærelogg

- Lære(b)logg?
- Passer best om timene ligger etter verksted eller mot slutten av uka
- Bruk lærelogg **rutinemessig**: alle elever skal skrive hva de har lært denne dagen/sist verkstedøkt/denne uka.
- For å skape sammenheng, dokumentere læring, øve skriving.

Målmatrixe eller VØL-skjema

- Sjekkes/brukes til dialog mellom elev og lærer i etterkant:
- Eleven må forklare og vise at han/hun kan
- Lærer må repetere det eleven ikke kan

Målmatrise

Mette Bunting

Mål kap. 2	Kan	Kan nesten	Kan ikke
"Gjøre greie for hva som kjennetegner kommunikasjon som fremmer helse, trivsel og velvære"			
Forklare ordet dobbelt-kommunikasjon			
Presentere kommunikasjons-modellen			
Forklare ordet empati			
Kan minst fem kjennetegn for god lytting			
Forklare ordet non-verbal kommunikasjon			
Gi fire eksempler på non-verbal kommunikasjon			
Gi fire eksempler på "støy" eller vansker i kommunikasjon			

Lærelogg, et forslag

fag	Innhold	Viktig begrep	Hensikt	Egenvurdering
Norsk	Fagtekst	Lesestrategi	Lære å lese fagtekst, lære programfag	Jeg jobbet ikke særlig bra i dag
Programfag	Sveiseverksted: lage stålboks	Sveisesøm Sikkerhet Sveiseblindhet	Kunne bende plater, ikke skade meg, sveise fint	Jeg må øve mer, men det var kjekt. Husk å begynne på rapporten
Matematikk	Var syk			Sjekk fravær!
Samfunnsfag				
Engelsk				
Gymnastikk	Kanonball		Holde meg i form	
mm				

Klasselogg, et eksempel

- <https://eivindsklasse.wordpress.com/category/klassens-dagbok/>
- Ca ett innlegg i uka
- Beskriver dagen eller hele uka
- Elevene skriver ofte langt!

Vurdering

- Vær klar på hva som er trening og hva som er produkt til evaluering
- Baklengs planlegging: mål -> opplegg
- Forvent støtte fra programfaglærere – de bør være enige i at det er viktig å trene lesing og kunne skrive godt og rett
- Lær av feil – endre opplegget neste år dersom det viste seg at det var umulig å evaluere arbeidsrapporten. (Tanken var god og elevene kan ha lært noe likevel)

Hver læringsøkt:

- **Forberede** på det nye. Trekke tråder til tidligere læring, andre fag?
- Møte teksten og ”vekke hodet”:
førlesingsaktiviteter
- **Lese**: gjerne sammen
- Etterlesing: **oppsummere** tekst og begreper og jobbe med oppgaver som er relevante
- Repetisjon for eksempel med logg

Noen nettsteder som deler

- <http://nygiv.ndla.no/>
- <http://www.skrivesenteret.no/nygiv>
- <http://lesesenteret.uis.no/>
- Facebook: NY GIV, lærere
<http://www.facebook.com/#!/pages/NY-GIV-I-%C3%A6rere/189792657727595>

Kilder:

- Engen og Helgevold (red.) *Fagbok i bruk: grunnleggende ferdigheter*. Lesesenteret.
- Engen og Bunting, ”Som lyn og eksplosjonar’: Å utvikle ordforråd”, i *Fagbok i bruk*.
- Bunting, ”Læringsstrategier på ungdomstrinnet”, i *Fagbok i bruk*.
- Mossige, ”Å undervise i lesing på vidaregåande skole”, i *Fagbok i bruk*.
- Hattie (2009) i forelesning av T. Nordahl 12.3.12

Del 2: Yrkesretting

- Et konkret opplegg av...
- Kristine Skjæveland, norsklærer på Gand vgs og foreleser for Lesesenteret på NyGiv
- ”Formell sjanger – repetisjon av rapport”
- Eksempel på yrkesretting i norsk
- Med strategier og skriftlig sluttprodukt

Praksisrapport og andre rapporter

- Rapporter er forskjellige fra bransje til bransje: for eksempel helse og bilmekanikk.
- Kristine lar elevene se ulike eksempler, men bruker den med mest tekst som mal.
- Ulykkesrapporten
- Autentisk utgangspunkt (tillatelse av Grimen)
- Med skriveoppgave: skriftlig rapport om ulykke

Lenkene til rapport

- **Tekst (se eget ark)**
- Alvorlig skadet i ulykke (Bjørn Grimen)
- <http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/rogaland/1.6481749>
- Ulike typer rapporter fra bygg, helse, elektro og tip. Les alle eksemplene, men konsentrer deg mest om den som angår din yrkesretning. Bruk elektro-rapporten som modell for skrivinga.
- <http://klarmelding1.cappelendamm.no/c67757/tekstoppgave/vis.html?tid=70023&strukt tid=67757>

kilder

- Kristine Skjæveland
- Nrk lokalen Rogaland. Nett
- Håland, Helland, Houm: *Klar melding 1*. Cappelen Damm. Nett
- ***Til FYR-lærerne som hørte innlegget mitt 21. mars: Kristine Skjæveland sitt opplegg om rapportskrivning i norskfaget er ikke publisert på våre nettsider (men mye annet av henne finnes der). Ta godt vare på papirkopiene, og tekstene finner dere på lenkene over. LYKKE TIL!***